

# Jonas Cornell / At se er at blive set



Storm är yta  
och storm vårt sätt att se  
Gunnar Ekelöf

I mine øjne lider filmen i vore lande – de nordiske – endnu af en vis mangel på fordomme. Det vil sige personlige, konsekvent udnyttede fordomme. Friheden får man, når man har pålagt sig valget, ikke når man har afstået fra det. Så bliver det første spørgsmål: *Hvad kan du filme?* Instruktørerne kan naturligvis kun give forskellige svar på det spørgsmål, men de må i hvert fald besvare det, og følgelig acceptere en vis, provisorisk dogmatik.

Samtidig er situationen fuldstændig kunstig. Som instruktør står man ikke »overfor et valg« – man konstruerer selv både spørgsmålet og svaret, indspilningssituationen og måden at betragte den på. Arbejdet kan virke både tvetydigt og mindre heroisk: dette at arrangere en virkelighed på en måde, så den lader sig fotografere i overensstemmelse med visse billedmæssige konventioner. Men det er netop bevidstheden om det artificielle – om at jeg opfinder denne »verden« – som skaber og former mit ansvar. Det, der sker i min film, er ikke forudbestemt, uundgåeligt, uden for min kontrol. Hvis det var tilfældet, kunne jeg fralægge mig ethvert ansvar. Men når som helst havde jeg kunnet vælge en anden indspilningslokalitet, andre skuespillere, gestus, en anden situation eller klipning.

Jeg vil have jer til at føle netop dette – samtidig med, at jeg drømmer om en intrigue, som er lige så definitiv og håndgribelig som et relief i en mur. Måske er det paradoksalt, men på den anden side: jo tydeligere en handling vokser frem, desto klarere formår vi at forestille os *en anden*, dens alternativ, endnu usynlig, men dog snublende nær. Min moralske overvejelse gælder med andre ord publikum i lige høj grad som filmens personer. At skabe en situation så tydeligt, at publikum gives en chance for at forholde sig til den, blot nogenlunde frit. Al voldtægtsæstetik er mig modbydelig.

Abstrakte udgangspunkter, kan man mene. Men én ting er at skrive en artikel, en anden at lave film. Hvad kan du filme? Spørgsmålet opstår dog i en fuldkommen konkret situation. To piger taler sammen i et værelse. Hvis vi hele tiden ser dem sammen, i samme billede, betyder det noget. Måske har de god indbyrdes kontakt. Men enten jeg er mig det bevidst eller ej, ville publikum opfatte situationen anderledes, hvis jeg viste pigerne hver for sig, i en serie vekslende billeder. De befinder sig på femte sal. Pludselig ser vi dem udefra, gennem vinduet: Hvorfor? Hvem er

det, der ser – svævende i luften? Og så videre. At intet er forbudt, betyder ikke, at alt er tilladt. Godard – selvfølgelig.

Film er at se, er kunsten at se – læser man i bøgerne. Egentlig er det en aldeles akademisk udtalelse, med mindre man kompletterer den: at se er at blive set. Jeg filmer ikke »for at se«, men for at blive set. For at nå mennesker, det er sandt, men i lige høj grad for selv at blive nået. Måske forandrer jeg nogen eller noget med min film. Det ville glæde mig, men det er vanskeligt at vide med sikkerhed. Derimod er det sikkert, at jeg forandrer mig selv med den, dels ved at lave den, dels på grund af jeres reaktioner på den, og følgelig, at jeg ikke er den samme næste gang, jeg stiller mig bag kameraet. Dette er muligvis et egocentrisk udgangspunkt, lad gå; det er alligevel udgangspunktet for et antiromantisk og socialt kunstsyn, hvor mit sjæleliv og min uro forbliver et personligt anliggende. Vi mødes ikke der, i dybet og stilheden, men heroppe i lyset, på overfladen, hvor stormen opleves. Den eneste måde, vi kan være sammen på: samtidig at betragte den samme ting. Min opgave: at skabe de oplevelser, vi kan mødes i.

Ved siden af alt dette har jeg, som alle andre, visse anskuelser. Formodentlig anes de i det, jeg laver, men det er vanskelig for mig at opleve dem som drivkraft i min instruktørvirksomhed. Jeg sammenstiller ikke eksempel-samlinger, og mange irriteres netop af den grund, efter som den eneste æstetik, de har formået at ræsonnere sig frem til, er en spejderæstetik. De søger facit, fordi de regner med, at facit vil frigøre dem fra filmen – og lidelsen. Så kan man reducere en film til en undskyldning for et »indhold«, som kan »forstås«. De konkretiserer noget meget mere tvetydigt, illoyalt og mindre stuerent end spejderdrengene nogen sinde vil kunne forestille sig. Jeg omgives af et samfund, i form af adskilte institutioner, samkvemsformer, ord og gestus, der er blevet klicheer. Sådan må det være, efter som vi mødes i formerne, på overfladen, i det synlige. Men der findes også sprækker og levninger, umoderne følelser og følelser, som endnu er flakkende og uklare. De er mit materiale, sammen med de erfaringer, som er mine og ingen andens. De er mine, men jeg værner ikke om dem, jeg forsøger ikke at beskytte disse erfaringer, men tværtimod at komme af med dem. Jeg vil skille mig af med dem uden at lyve, og i den grad, jeg påvirkes af mit arbejde, er det kun godt. Jeg søger påvirkningerne, undgår dem ikke. Man møder ganske vist stadig instruktører og andre kunstnere, som er ømme over deres »personlighed«. Det værste, der kunne ske dem, var, at man kunne sammenligne dem med andre; men de er naragtige og tilhører fortiden.

Oversat af Øystein Hjort